

Kako vidimo, potvrde su od ljudi koji nisu bili Koprivničanci, čak su bili i udaljeni od Koprivnice.* Normalno je da oni nisu mogli znati kako sebe nazivaju sami stanovnici Koprivnice.

U Broz-Ivekovićevu Rječniku nema etnika prema Koprivnica.

Koprivničanci koji nisu bili opterećeni pravopisnom normom, za koju smo vidjeli da je u ovom primjeru neadekvatna, nazivaju sebe i u pisanoj riječi onako kako govore. Navest ću dva primjera. U almanahu »Časti i dobru zavičaja« možemo pročitati: »Ban je na zamolbu biskupa zagrebačkoga žiteljima od Koprivnice, a naročito Koprivničancima, strogo nalagao da desetinu biskupu plate.«¹ A u »Podravskim novinama« u br. 3. godine 1939. nalazimo naslov: »Što su Koprivničanci učinili za procvat hrvatske kulture.«

Kakav zaključak možemo iz ovoga izvesti? Prema važećem načelu o oblicima etnika u hrvatskom standardnom jeziku stanovnike Koprivnice treba zvati *Koprivničancima*, nom. jednine *Koprivničānac*, za žensku osobu *Koprivničānka*, jer oni sami sebe tako nazivaju.

P I T A N J A I O D G V O R I

DOBRA VEĆE(R)?

Čitatelj M. E. pita: »Zanima me koji je pozdrav ispravan: Dobar večē (večer?), Dobra večē ili dobra večē?, a čitatelj D. N. zua da je pravilno samo *dobra večer* i oštro prosvjeduje što RTV Zagreb upotrebljava *dobro večē*. Kako ga u RTV dosad ne poslušate, uputio je HFD i nama nekoliko pisama tražeći da nešto učinimo. Mi ćemo učiniti što možemo: razmotrit ćemo pitanje, objaviti odgovor i predložiti RTV da upotrebljava najpreporučljiviji, najstandardniji lik.

U našim se gramatikama imenica *veče(r)* navodi kao imenica sa tri roda i kad bismo htjeli kratko odgovoriti, rekli bismo: ispravna su sva tri pozdrava. Ali kako su u pitanju i likovi imenice *veče(r)* imamo za pravo izbor između šest mogućnosti:

Dobar večē! Dobar večer!
Dobra večē! Dobra večer!
Dobro večē! Dobro večer!

Za književni standard to nije preporučljivo ni ekonomično, pogotovu kad bismo uzeli u obzir naglasak, jer tada imamo dvanaest mogućnosti. Važno je dakle ukratko obrazložiti tih šest mogućnosti i predložiti čemu valja dati prednost kao težnji prema standardnom liku.

Nekoć je imenica *večer* bila samo muškog roda. Kad je izgubila *r*, postala je oblikom slična drugim imenicama srednjega roda i razumljivo je što je dobila i srednji rod. Kako nema drugih imenica koje se sklanjaju s proširkom *r*, *večer* se analogijom prema *stvar*, *kćer*, *mater* počela upotrebljavati u ženskom rodu (*jednu večer*) i sklanjati po i-sklonidbi i tako je dobila

³ V. svezak, Zagreb, 1898. – 1903., str. 313.

* Prema potvrđama u AR potvrda za Koprivnicu M. Đ. Milićevića zacijelo se ne odnosi na Koprivnicu u Podravini!

¹ Zagreb, 1973., str. 103.

i ženski rod. Budući da je to česta imenica, jezična praksa nije mogla ostati tako raznolika niti je norma mogla preporučivati svih šest oblika. U Jez. savjetniku S. Pavešića i dr. kaže se da *veče* ž. r. ne ide u književni jezik, a da m. r. dolazi samo u pozdravima pa iako su oba suda preočista, ipak ih možemo uzeti u obzir i prednost dati samo dvama oblicima: *dobra večer* i *dobro veče*. Potvrde u suvremenom hrvatskom književnom jeziku potvrđuju sva tri roda i u svakom rodu oba lika, ali ujedno pokazuju da se najčešće upotrebljava *večer* u ž. r. i *veče* u s. r. Od šest mogućnosti smanjili smo izbor na dvije.¹ A i od te dvije prednost možemo dati jednoj. *Večer* se češće upotrebljava nego *veče*, a ova se druga dobrim dijelom upotrebljava sa stilskih razloga. Evo nekoliko primjera:

Jedna Matoševa pjesma ima naslov *Jesenje veče* i time svojim oblikom ističe ona »izvjesnu jednoličnost, monotoniju, sumornost jesenjeg krajolika«, kako kaže I. Frankeš tumačeći tu pjesmu (Umjetnost riječi, II, 112.). Ta se podudarnost sadržaja i izraza ne bi mogla postići naslovom *Jesenja večer*.

U Matoševoj pjesmi *Grički dijalog* jedan stih glasi:

Teče veče tihim snovima.

Ne treba posebnoga tumačenja da se vidi kako bi ono *r* narušilo izražajnost tega stiha.

D. Tadijanović upotrebljava likove *večer* i *veče*, ali *veče* pretežno sa stilskih razloga. U skladu s time naslov jedne pjesme glasi *Lišće večeri*, a u samoj pjesmi upotrebljava se *veče* jer mu je to potrebno zbog rime sa *teče*:

¹ Time ne želim reći da ostale četiri mogućnosti treba »izbaciti iz jezika«. One, kao i različite naglasne mogućnosti, ostaju kao posebne stilske vrijednosti samo što se na tome nećemo ovdje zadržavati.

*Počuj te gajde! Zar iz njih ne teče
Mlada, vedra svirka starinskoga kraja?
Na zemlju sad pljušti, iz pustoga raja,
Cino, smrtno lišće u beskrajno veče.*

Isti je razlog i u pjesmi *Ulazeci u dom*:
*U njima mi Dunav plavi teče, teče...
Noć. Dan. Jutro. Veče.*

Jezična upotreba i gramatičke osobine omogućuju nam da za standardnu upotrebu bez kolebanja preporučimo samo jedan oblik: *večer* u ž. r. Zato se mogu navesti ovi razlozi:

1. Jedino imenica *večer* ž. r. ima oba broja, jedninu i množinu, sve oblike u jednini i množini i punu upotrebu u svim značenjima.

2. Imenica *veče* s. r. nema množine, a jedina je imenica s. r. koja ima dugo *-ē* i proširak *r*. Prema tome *večer* ž. r. bolje se uklapa u jezični sustav.

3. I u razgovornom i u književnom jeziku češće je *večer* ž. r. nego *veče* s. r.

4. I oni pisci koji upotrebljavaju *veče* s. r., upotrebljavaju obično samo u tom liku, tj. u padežima NAV, a u GDL upotrebljavaju obično oblike imenice *večer* ž. r. (*večeri*).

5. Imenica *veče* s. r. pretežno se upotrebljava zbog stilskih razloga, a u standardnoj upotrebi širi se tek u najnovije vrijeme, pretežno u pozdravu, i to uglavnom na radiju i televiziji, ali zbog svoje defektnosti nikada neće moći u potpunosti istisnuti *večer*.

Prema tome zaključak je jasan i jednoznačan: U standardnoj upotrebi valja se služiti riječju *večer* ž. r., a to za RTV Zagreb znači da bi slušaocima trebalo pozdravljati *Dobra večer!*, kako pojedini najavljiivači i čine.

Kome je dakle stalo do najboljega izbora, ne može reći da nije dovoljno upućen.

Stjepan Babić

U stranim jezicima ima dve reči, i to jedna za onu masu materije, koja sačinjava celokupnu našu planetu, a druga za onaj njen deo, koji leži na površini zemljine kugle i služi sedištem za sva organska bića. Čak se u hrvatskom idiomu upotrebljava za prvo reč 'zemlja', a za drugo 'tlo' ili 'tlo', otkuda proističe reč *tloznanstvo*, što znači pedologija. Isto tako u ruskom jeziku ima dva izraza – 'zemlja' i 'počva'. Francuzi kažu 'terre' i 'sol', Nemci 'Erde' i 'Boden' itd. Na žalost u srpskom jeziku nema odgovarajućeg izraza za taj drugi pojam o gornjim površinskim rastresitim slojevima zemljine kugle. Međutim ovi slojevi imaju sasvim zasebni karakter i po svome poreklu i po ulozi, koji oni igraju. Upotrebiti reč 'zemlja', kojom se označuju više pojmove, pri tome vrlo raznovrsnih, činilo se nezgodno, pa je pisac stoga upotrebio reč 'zemljište' i ako ova reč označuje terenski kompleks, a ne koju masu zemljišnih sastojaka. Praksa na Poljoprivrednom fakultetu u Beogradu pokazala je, da se srpsko uvo brzo navikne na upotrebu reči 'zemljište' u pedološkom smislu. Bilo bi od izvesne koristi da se ova reč uvede i zadrži i u srpskoj stručnoj književnosti (str. VII. i VIII.).

Tako Stebut – koji sam priznaje njenu neadekvatnost, već samo stanovitu korist (neobrazloženu) – ne nailazi na otpor tadašnjih srbijanskih agrologa, pa je termin *zemljište* ubrzo usvojen u srbijanskoj stručnoj literaturi.

Zahvaljujući dominantnom položaju jednog jezika u predratnoj Jugoslaviji naziv *zemljište* u značenju riječi *tlo* trajno se nametao i prodirao putem radova i eterom u Hrvatsku i u valovima potiskivao naše jezično naslijeđe.

Kad je pedesetih godina trebao biti pokrenut pedološki časopis Jugoslavije, predložio sam srbijanskim kolegama da se časopis nazove imenom prihvatljivim za Hrvate i Srbe kao npr. *Arhiv za pedologiju i ishranu bilja* ili *Pedološka revija* i sl. Kako sam malo zatim uklonjen sa Zagrebačkog sveučilišta

U raspravljanju o različitim jezičnim područjima čini se da se malo tko brine za čistoću jezičnog izraza na području naše agrolologije. To me je ponukalo da napišem ovih nekoliko redaka i za sada upozorim na dva naziva koja se sve jače nameću ne samo slušaocima radija i čitaocima dnevnih novina, već i našim stručnim i znanstvenim publikacijama. Radi se o riječima *prinos* u značenju riječi *prirad* i riječi *zemljište* u značenju riječi *tlo*.

U hrvatskom jeziku riječ *prinos* ne valja upotrebljavati u značenju riječi *prirad* ili *urod*, jer ima sasvim drugo značenje. Kažemo *prinos* *poznavanju nekog pitanja* ili *prinos* *se žrtve*. To je ono čemu Nijemci vele *Beitrag* odn. *Darbringung* ili *Opfergabe*. Još prije nekoliko desetljeća naši su pisci upotrebljavali (ne samo u Hrvatskoj već i na istoku) riječ *prinos* upravo u navedenom značenju. Tako se pisalo npr. »Prinos poznavanju podravskog baguna«, no nikome nije palo na pamet da piše »Prinos poznavanju prinosu šećerne repe«. Od starine su narod, pa i naši pisci, upotrebljavali riječ *prirad* ili *urod*.

Slično je i s upotrebom riječi *zemljište*, koja, također u novije vrijeme, traži u Hrvatskoj građansko pravo u značenju riječi *tlo*. Naš narod, pa i naši znanstvenici, pod riječju *zemljište* razumijevaju odvijek terenski kompleks, određene površine (livade, oranice, vinograde itd.), a ne *tlo* u geofizičkom smislu te riječi. I u Srbiji je ta riječ značila, sve do iza prvog svjetskog rata, isto što i u Hrvatskoj, a srpski geograf Cvijić govorio je o *tlu* kao geofizičkoj tvorevini. Međutim, kada je u Beograd došao ruski emigrant prof. A. Stebut, on je u knjizi »Zemljišta drino-savsko-moravske oblasti« (1924. g.) preporučio Srbijancima upotrebu riječi *zemljište* u značenju riječi *tlo* s ovakvim obrazloženjem: »Na kraju ovog predgovora treba definirati ono, što će se u daljem izlaganju razumovati pod imenom 'zemljište'.